

ÖMER SEYFETTİN'İN ŞİİRLERİNDE SÖYLEM VE ANLATIM

Öz: Ömer Seyfettin Türk Edebiyatında hikâyeleriyle tanınan bir yazardır. Bununla birlikte çeşitli süreli yayınlarda şiir de yayımlanmış; ancak şairliği, daima hikâyeciliğinin gölgesinde kalmıştır. Yapılan son araştırmalar neticesinde bir kitap oluşturacak kadar şiiri bir araya getirilen Ömer Seyfettin'in metinleri, hem bireysel sanat anlayışını hem de dönemin estetik değerlerini yansıtmaları bakımından önemli bulunmuştur. Bu çalışmada Ömer Seyfettin'in şiirleri tasnif edilerek incelenmiş ve çeşitli başlıklar altında bir araya getirilmiştir. Oluşturulan başlıklar, söylem ve anlatım özelliklerine göre düzenlenmiştir. Yapılan inceleme esnasında, Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki tutumun aksine, bireyin iç dünyasına ve şiirin estetik niteliğine tahmin edilenden daha fazla önem verdiği ve bazı şiirlerinde, hikâyeciliğinden gelen birtakım anlatım unsurlarının varlığı dikkati çekmiştir. Bu unsurlar bazen bir söz veya söz grubu büyüklüğünde kimi zamansa anlatma esasına bağlı bir edebî metnin olay, şahıs, zaman ve mekân gibi unsurlarından bir veya birkaçını içerecek kadar kapsamlıdır. Dönemindeki şiir anlayışından ve hâkim söyleyiş biçimlerinden bir veya birkaç yönüyle ayrılan tüm bu noktalar, Ömer Seyfettin'in şairliği üzerine yapılmış daha önceki çalışmalardan hareketle ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Hikâyecilik, Şiir, Anlatım, Millî Edebiyat Dönemi.

Discourse And Narration in Ömer Seyfettin's Poems

Abstract: Ömer Seyfettin is an author who is mostly known for his stories in Turkish Literature. In addition, he published poems in various periodicals, but his poetry has always been in the shadow of his storytelling. As a result of the latest research, the texts of Ömer Seyfettin, who gathered enough poems to publish a book, were found important in terms of reflecting both individual understanding of art and aesthetic values of his period. In this study, Ömer Seyfettin's poems are analyzed by classifying and brought together under various titles. These titles are arranged according to their discourse and narrative features. During the examination, contrary to the attitude of Ömer Seyfettin in his stories, it is striking that inner world of individual and aesthetic quality of poetry are given much more importance than expected, and the presence of some narrative elements coming from storytelling in some of his poems is very remarkable. These elements are sometimes in the length of a word or a phrase, sometimes it is comprehensive enough to include one or more of the elements such as event, person, time and place of a literary text on the basis of narration. All these points differing in one or more aspects from the understanding of poetry and the dominant style of speech in his period have been revealed based on the previous studies on Ömer Seyfettin's poetry.

Keywords: Ömer Seyfettin, Storytelling, Poetry, Narration, National Literature Period.

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI
JOURNAL OF TURKOLOGY RESEARCH
48. SAYI / VOLUME
2020-GÜZ / AUTUMN

Sorumlu Yazarlar Corresponding Authors

1) Dr. Öğr. Üyesi

Diñer APAYDIN

Ankara Hacı Bayram Veli Üni.
Edebiyat Fak.
Türk Dili ve Edebiyatı Böl.

dincer.apaydin@hbv.edu.tr

ORCID: 0000-0002-8045-0786

2) Arş. Gör.

Merve AKBAŞ

Ankara Hacı Bayram Veli Üni.
Edebiyat Fak.
Türk Dili ve Edebiyatı Böl.

merveakbas@hotmail.com.tr

ORCID: 0000-0003-3635-3361

Gönderim Tarihi

Received

30.11.2020

Kabul Tarihi

Accepted

07.12.2020

Atıf

Citation

APAYDIN, Diñer – AKBAŞ, Merve (2020), "Ömer Seyfettin'in Şiirlerinde Söylem ve Anlatım" *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (48), 83-100.

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

Giriş

20. yüzyıl başlarında Türk şiir zevkine Edebiyat-ı Cedide anlayışının yön verdiği söylenebilir. Bu dönemde hevesli bir genç olarak şiir yazmaya başlayan ve sonraki devrelerde Türk şiirinin gelişmesinde önemli katkılar sağlayacak pek çok şair, üslupta, kendilerinden önce gelenleri taklit etmişlerdir. Edebiyat-ı Cedide şairlerinin ilk tecrübelerinde divan şairlerini taklit ettikleri gibi; Fecr-i Âtî, Millî Mücadele dönemi ve erken Cumhuriyet dönemi şairlerinin de şiire başlarken Edebiyat-ı Cedidecileri örnek alması, şiir dilinin tarihsel seyri içinde anlamlıdır.

Bugün, öncelikle bir hikâyeci ve fikir adamı olarak anılan Ömer Seyfettin'in, 20. yüzyıl başlarında şiir türünde verdiği eserler, çeşitli araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur. Farklı zamanlarda yapılan bu çalışmalar onun şairliğinin, hikâyeciliğini gölgeleyecek kadar parlak olmadığı görüşü etrafında birleştirilebilir. Buna rağmen, ardında yaklaşık bir kitap hacminde şiir bırakmış Ömer Seyfettin'in metinleri, onun yalnızca Türk edebiyatı sahasındaki şöhreti itibarıyla bile incelenmeye değer görülmüştür.

Reşit Süreyya Gürsey ve Nüzhet Haşim Sinanoğlu ile başlayıp günümüze yaklaştıkça Fevziye Abdullah Tansel, Muzaffer Uyguner, Hülya Argunşah gibi önemli araştırmacılar tarafından değinilen, derlenen ve incelenen Ömer Seyfettin'in şiirleri (Polat, 2017: 15-18), Nâzım Hikmet Polat tarafından ilk baskısı 2014'te yapılan *Şair Ömer Seyfettin – Bütün Şiirleriyle* adlı kitapta en olgun ve geniş hâliyle değerlendirilmiştir.

Sözü edilen çalışmaların bazılarında Ömer Seyfettin'in şairliğinin üç noktadan eleştirildiği görülmektedir. Bunlardan ilki, şiirlerinin daha önce de söylendiği gibi hikâyeciliğinin gölgesinde kalmasıdır. Nitekim Ömer Seyfettin'in şiir külliyatını ortaya çıkarmak hususunda diğer araştırmacılara da ilham verecek ölçüde çaba sarf eden Fevziye Abdullah Tansel, bir yazısında bu durumu belirtir: *Küçük hikâyeye sahasında eriştiği bu şöhret, makalelerini, mensur şiir ve fıkralarını, şiirlerini gölgede bıraktığı için olsa gerek, bu nevideki eserleri üzerinde pek durulmamıştır* (1979-1983: 259). Bu tespit, Tansel'e gelene kadar, şiirleri üzerine bir bütün hâlinde eğilen bir çalışma gayreti olmayışının gerekçesini özetler gibidir. Eleştirilerden ikincisi, şiirlerin diğer türlerde verilen eserlere göre nispetine yoğunlaşır. Millî Mücadele dönemi edebiyatı anlayışının, Cumhuriyet dönemindeki sürdürücü mahfillerinden sayılabilecek *Anadolu Mecmuası*'nda, Ömer Seyfettin'le aynı ideolojik bağlamı paylaşan Mehmet Halit [Bayrı] tarafından yazılan bir anma yazısında vurgulanan, şiirlerin diğer türdeki eserlere nazaran sayıca az olmasından ötürü geri planda kaldığıdır:

Yunanistan'daki esaretten avdetini müteakip Ömer Seyfettin ordu-daki vazifesinden feragat edip de sırf muallim ve muharrir sıfatıyla aramıza karışınca onda ilk tezahür eden hassa, veludiyetidir. Hakikaten Ömer Seyfettin, ömrünün bu son safhasında pek çok yazı yazdı: musahabe, hikâye,

hatta roman, hatta şiir... Yalnız musahabeleriyle romanını ve şiirini bir tarafa bırakalım. Ömer musahabelerinde cazibeli bir talakat ve mantık hüneri ibraz edemedi. Şiirine gelince, bunlar birer tecrübe addolunacak derecede azdır, zannederiz. Ömer'in edebî şahsiyeti bizce ancak hikâyelerindedir (1925: 375).

Alıntı, işaret ettiği eleştirinin yanında, yazarın eserlerinin niteliğine dair bazı göstergeler de taşır. Üstelik bunlar bir olumsuzluğu da ifade etmektedir. Mehmet Halit, onun musahabe, roman ve şiir türünde verdiği eserleri başarısız sayar ve hikâyeci yönünü öne çıkarır.

Eleştirilerin üçüncü noktası tamamen nitelikle ilişkilidir. *Millî Edebiyata Doğru* adlı eserinde Ömer Seyfettin'in mensup olduğu zihniyet dairesini etraflıca kavramaya çalışan Nüzhet Hâşim [Sinanoğlu], yazarın şairliğini kavramsal bulur ve şiirlerinin büyük çoğunluğunda duygu eksikliğinin getirdiği bir üslup probleminin görüldüğünü belirtir:

Kendisi bilhassa son neslin hikâyecileri içinde emsalsizdir. Bunu, nasirler kısmını teşkil edecek olan ikinci ciltte tetkik eyleyeceğim. Şiirlerine gelince, Ömer Bey'de lirazmin, hemen yok denecek derecede izi belirsiz olduğu için, bunlar pek zevk vermez. Ekser manzumeleri, nesre benzeyen bir ifadeye maliktir. Mevzu itibariyle de pek zihnidir. Bilhassa "Düşünüyorum", "Piyano" mecmualarında çıkan manzumeleri, felsefî düşünceleri ihtiva etmektedir. Bununla beraber, "Türk Yurdu"nda "Türk Sözü"nde neşredilmiş olan bazı millî parçaları kuvvetlidir. Son zamanlarda, "Yeni Mecmua"da bastırıldığı birkaç şiirinin üslubu, cidden hoşta gidecek bir mahiyettedir. Ama, umumiyet itibariyle cidden büyük bir hikâyeci olan Ömer Seyfettin Bey, birinci derece bir şair değildir. Esasen kendisi de bunun akını iddia etmiyor (1918: 87).

Nüzhet Hâşim'in bu değerlendirmesinde, Ömer Seyfettin'in şairliği hakkında hemen göze çarpmayan ve dikkate değer bir yargı bulunmaktadır. Yazdıklarına "şiir" demekten adeta kaçınarak manzume sözcüğünü özellikle seçtiği anlaşılan Nüzhet Hâşim, bu manzumelerden çoğunun nesre benzeyen bir ifade taşıdığını söyler.

Bu çalışmada, Ömer Seyfettin'in şiirlerindeki söylem özellikleriyle birlikte, bazı şiirlerinde gözlenen anlatım unsurlarına değinilecektir. Sözü edilen metinlerde bir hikâyeyi oluşturan; olay, şahıs, zaman, mekân gibi unsurların varlığı devrinden beklenmeyecek biçimde belirgindir. Divan edebiyatından bu yana anlatma ihtiyacını karşılamak üzere mesnevî nazım şeklini kullanan Türk şairleri, 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında, Tefik Fikret, Mehmet Âkif ve hatta Nâzım Hikmet gibi isimlerin öncülüğünde manzum hikâyeye biçimini benimsemişti. Dikkate değer olan, Ömer Seyfettin'in, muasırlarının aksine manzum hikâyeye tarzının dışında kalan bazı şiirlerinde de anlatımcı bir üslubu gözetmiştir. Yazarın, Nâzım Hikmet Polat'ın değinilen eserinde bir

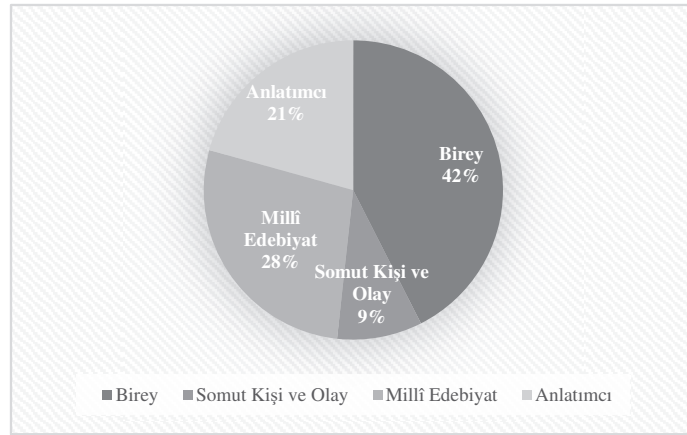
araya getirdiği şiir külliyatı, söylem özelliklerine göre tasnif edilecek ve bunlardan anlatım özellikleri taşıdığı düşünülenler *Şiirlerinde Anlatımcı Tutum* başlığı altında incelenecektir.

İnceleme

Ömer Seyfettin'in şiirlerini şekil, muhteva, yayımlanma tarihi ve yeri gibi pek çok açıdan inceleyen Polat, yazarın şairliğinin birkaç farklı dönemde değerlendirebileceğini söyler. Bu dönemler ana hatlarıyla Meşrutiyet öncesinde, Meşrutiyet ortamında ve Millî Edebiyat yolunda olarak ayrılmıştır (Polat, 2017). Meşrutiyet öncesi olarak nitelendirilen dönemde karşılaşılan metinler, dönemin hâkim zevk ve anlayışını teşkil eden Edebiyat-ı Cedide'nin tarzında, Meşrutiyet ortamında diye nitelenenler toplumsal birtakım göstergelerle, Millî Edebiyat kümesi içine alınanlar da sade dille ve millî meseleler üzerine yazılmış şiirleri ifade eder.

Bu çalışmada Polat'ın bir araya getirdiği 109 şiir yukarıda niteliklerinden söz edilen tasnife ek olarak taşıdıkları söylem ve anlatım özelliklerine göre de ayrılmıştır. Gruplandırma sırasında doğası gereği anlatıma dayanan 21 mensureyle Honoré de Balzac'tan çevirdiği "Yarım" adlı şiir dışarıda bırakılmak suretiyle 87 manzum metin incelenmiştir.

Söylem ve anlatım özelliklerine göre incelenen bu 87 şiir, 1) Bireyin İç Dünyasını Yansıtan Şiirler 2) Somut Olay ve Kişilerden Bahseden Şiirler 3) Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiirler ve 4) Anlatımcı Bir Tutumla Yazılan Şiirler ana başlıkları altında toplanmıştır. Yapılan sınıflandırmaya göre Ömer Seyfettin'in 87 şiirinin dağılımı şu şekilde gösterilebilir:

Grafikte dikkati çeken ilk unsur, edebiyatçı kimliği özellikle Millî Edebiyat zihniyetiyle ilişkilendirerek anılan Ömer Seyfettin'in, şiirlerinin önemli bir kısmının bireyin iç dünyasına yönelik oluşudur. Bu durum, yazarın şiir sanatına bakışına dair iki ipucu sunar. Birincisi, çalışmanın başında da söz edildiği gibi şiirle kurduğu ilk ilişkinin Edebiyat-ı Cedide zevki üzerinden geliştiğinin doğrulanmasıdır. İkincisi, bu ilişkiyi yazdığı şiirler içinde bir çoğunluk sağlayacak düzeyde sürdüren yazarın, şiir sanatını toplum faydasına ya

da ideolojik tutuma bir aracı gördüğü kadar, yalnızca iç dünyanın ifadesinde kullanılacak bir alan olarak da algıladığıdır. Pek çok makalesi bulunmasına rağmen şiir hakkında pek az konuşan Ömer Seyfettin'in "Bugünkü Şairlerimiz-2" başlıklı yazısında sarf ettiği: *Şair ruhunda ilahî bir ateş, bir ihtiras olmalıdır. Şiir bizi zapt etmeli, ruhumuzda olmayan bir kuvveti, bir hissiyatı bize ilka etmelidir.* (2016: 748-749) cümleleri, esasında şiiri üstün ve içkin bir edebî tür olarak algıladığının habercisidir.

1. Ömer Seyfettin'in Bireyin İç Dünyasını Yansıtan Şiirleri

Ömer Seyfettin'in bu çalışmaya konu edilen 87 şiirinden 37'si, bireyin iç dünyasını yansıtan şiirler olarak sayılmıştır. Yazarın iki farklı döneminde de yoğunlaşan bu metinler, yazıldıkları zamanda yaşanan değişimlerden etkilenerek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu tarzdaki metinlerin tipik bir örneği "Ömr-i Bî-tâb"dır:

ÖMR-İ BÎ-TÂB

Bir tabloya

Şikeste-rûh, sararmış, bürehne bir deste
Çiçek gibi atılıp şi'r-i ber-güzâr-ı şebâb,
Elinde şimdi bu uryân melâl-i bî-haste.
Zebûn-ı tuhfe-i zehr-i tecellî-i bî-tâb.

Garîki şimdi o bir samt-ı ye's ü hüsrânın;
Dudaklarında uçar ibtisâm-ı müştekiyât!
Tahatturât ile memlû ümîd-i uryânın
Yatardı sînesine işte bir za'îf nevzâd.

Tahayyülâtı perîşânî-i te'ellümle
Okur melâline bir nevha-i garâm-âver.
Serâb-ı şâm-ı emel hep karîn-i istihzâ!..

O şimdi ye'sine mahkûm... Sükût-ı rûhuyla,
Nigâh-ı bî-fer-i şûhunda katre katre güler,
Bir ihtiyâc-ı mü'ellim, tesellî-i ferdâ!..

Edirne

F. Nezihi

Mecmua-i Edebiye, Sayı: 27, 26 Nisan 1317 [9 Mayıs 1901], s. 210 (Polat, 2017: 96).

"Ömr-i Bî-tâb", *bir tabloya* sunuşuyla belirginleştirilen parnasyen tavra, sone nazım şeklinin ve yazıldığı devre hâkim olan şiir dilinin kullanılmasına, hatta sanki Tevfik Fikret'in kaleminden çıkmış bir metni andırmasına bakıldığında bütünüyle Edebiyat-ı Cedide'nin etkisindedir. Şair-özne, bir tablonun kendisinde uyandırdığı izlenimlerden hareketle hayat ve yitirilen gençlik üzerinde kavramsal olarak düşünmektedir. Beş kelimeye varan uzun terkiplerin ve anjanbumanın imkânlarıyla anlamın metnin tamamına yayılmaya çalışıldığı şiirde, imaj dünyası oldukça kapalı ve karmaşıktır. Edebiyat-

ı Cedide'nin üslubundan ödünçlenen bu ilhamın, tutarlı bir anlam yapısı oluşturmaktan ziyade bir çeşit orijinallik fantezisine yakın olduğu kabul edilebilir.

1910 ve 13'te küçük farklarla iki ayrı süreli yayında neşredilen “Manâ-yı Hayat? (Hoş Bir Sada?)” aradan geçen zamanda, Ömer Seyfettin'in bireyin iç dünyasını ifade ederken kullandığı şiir dilinde gösterdiği gelişimi yansıtan bir metindir:

MANÂ-YI HAYAT?

Her şey geçer... Evet önümüzde derinleşen
Bir leyle var, bizi çekiyor gavr-ı sârına,
Bir leyle var, ki doğmayacak fecr-i târına
Koşmaktayız ümîd-i tebbüdle, mest ü şen!

[...]

Her şey geçer... Bu doğru! Fakat hiss-i şî'r ile
San'atla, hâb-ı zevkle, hummâ-yı fikr ile
Bîmâr olan inanmaz ona, sâf ü bî-haber...

Her şey geçer... ademle hakîkatte bir gidiş
Bîçâre i'tikâdına mağrûr zanneder:
“Bâkî kalan bu kubbede hoş bir sadâ imiş!”

Tenkît, Sayı: 5, 17 Haziran 1326 [30 Haziran 1910], s. 77.

Felsefe Mecmuası, Forma: 6, 18 Temmuz 1329 [31 Temmuz 1913], s. 89 (Polat, 2017: 135).

Yine kavramsal bir yaklaşımla hayatın anlamı üzerine düşünen şair-özne, insan ömründe karşılaşılan acı-tatlı pek çok duygu ve olgunun geçiciliğini vurgulamakta, yokluğa doğru akan hayat karşısında kalıcı bir bilinç inşa edebilmenin koşulunu sanat ve fikirle meşgul olmaya bağlamaktadır. Bu meşguliyetin nitelendiği “Fakat hiss-i şî'r ile / San'atla, hâb-ı zevkle, hummâ-yı fikr ile / Bîmâr olan inanmaz” mısralarında, sanat ve yaratma zevkinin adeta hastalığa tutulma gibi bir olgu olarak ifade edilmesi, yazarın, şiirin öz niteliklerine dair düşüncelerini de yeniden sezdirmektedir. Hayatın gelip geçici yanına kapılmayanlar; estetler, şairler ve fikir adamlarıdır. Hayatın anlamı, onu yalnız yaşayanlar tarafından değil, ona yapıp-etmeleriyle eklemlenenler tarafından belirlenebilir. Son mısradaki 16. yüzyıl şairi Bâkî'den alıntılanan ibare, metinde öne sürülen düşüncenin en büyük destekçisidir. Şiir, kelime kadrosu ve söyleyiş biçimiyle Edebiyat-ı Cedide zevkini temsil eder.

Bireyin iç dünyasını yansıtan bir diğer metin, Cenap Şahabettin'in Edebiyat-ı Cedide şiir estetiğini temsildeki başarısıyla bilinen “Elhân-ı Şitâ”sını anımsatan “Kış Hisleri”dir. 1911'de neşredilen şiirin, Ömer Seyfettin'in “Yeni Lisan” anlayışına yöneldiği bir devrede kaleme alındığı, girişinde bulunan – Yeni Lisan'la- ibaresinden olduğu kadar kelime tercihi ve kullanımından da anlaşılmaktadır.

KIŞ HİSLERİ

-Yeni Lisan'la-

Sisler ve karların şu beyaz, mâtemî, soğuk
Hüznü içinde sanki uyur köy... Boğuk, boğuk

Havlar uzakta, rüzgâra bir serserî köpek!
Altında ölmeden bu mezârın eğilmemek

İster gibi duran bacalardan çıkar bir an
Bir son nefes hayâlini pek andıran duman...

Donmuş büyük, küçük dereler! Her taraf beyaz
Karlarla, buzla örtülüdür, nerde şimdi yaz?

[...]

Perviz

Genç Kalemler, C. 2, Sayı: 1, 29 Mart 1327 [11 Nisan 1911], s. 13 (Polat, 2017: 140-141).

Bir kış manzarasının akıcı biçimde ifade edildiği metinde, eski şiir zevkine gelen birtakım unsurların varlığı hissedilir. Tabiatın ölümünü, sembolizm vasıtasıyla bireyin iç dünyasındaki sıkıntıları aksettirmek için kullanan özne, baharı da aynı şekilde ümit ve gelecek beklentisiyle ilişkilendirir. Ömer Seyfettin bu şiirde üç farklı devrin şairane özelliklerini birleştirmektedir. Divan şiirinin geleneksel unsurlarından *şitâiyeyi* esas alıp Edebiyat-ı Cedide'nin şiirsel özelliklerinden anjambuman ve sembolizmi kullanarak sade dille söylenen ve bireyin iç dünyasını yansıtan bir metin ortaya koyar. Bu, hem gelenekten beslenen hem de söyleyiş tarzıyla yenilikçi bir kalem tecrübesidir.

Ömer Seyfettin'in hem yakın dostu hem de fikir arkadaşı olan Ali Canip Yöntem'in değerlendirmesine göre yazar, özellikle nesirde Edebiyat-ı Cedide'nin üslupçuluğundan hayli uzaktır:

Ömer Seyfettin'in edebiyatı, bilhassa lisan ve ifadece kat'iyen Edebiyat-ı Cedide'ye bir şey medyun değildir. Bugünün en güzide nâsirlerini okuyunuz. Yazılarında Halit Ziya Bey'den mutlaka gizli aşikâr bir tat bulursunuz. Ömer bütün hayatında 'Edebîyatsız edebiyat yapacağım.' der. Bu tabiriyle Servet-i Fünûncular'ın terkip şaklabanlıklarına, tasvir ve ifade tuhaflıklarına târiz ederdi (2005: 371).

Ancak bu değerlendirmenin "Yeni Lisan" hareketi öncesindeki şiirlerin dikkate alınmaksızın veya nesirleri kastedilerek yapıldığı açıktır. Buna karşın özellikle "Yeni Lisan"a kadarki şiirlerinde Edebiyat-ı Cedide'nin üslubuna bu denli yaklaşması dikkate değer bir noktadır.

Bireyin iç dünyasını yansıtmak zihniyetiyle yazılan şiirler içinde en çok kullanılan tema olduğu söylenebilecek aşkın işlendiği 1917 tarihli bir başka şiir, "Bülbülün Ölümü"dür. Bu yıllara geldiğinde Ömer Seyfettin'in Millî Edebiyat bağlamında tamamen benimsediği sade dil ve söyleyişin öne çıktığı

görülür. Metnin başında yer alan ve Orhan Seyfi'den alıntılanan “Sevenler bilinmiyor, / Sevmeyenler bahtiyar!..” epigrafı, sade dil anlayışının etki alanı hakkında önemli bir gösterge sayılabilir:

BÜLBÜLÜN ÖLÜMÜ

[...]

Bir ilkbahar gecesiydi... Bülbülün
Son demiydi; hem bülbülün, hem gülün.

Ötmüştü o yüz gece.
Ağlamıştı durmadan,

Gözyaşları bitince
Kalbi durdu vurmadan.

Gül her sabah açardı;
Âşıkına acımaz,

Serçe Bey'e saçardı
Kokusunu yaramaz...

Bir ilkbahar gecesiydi... Tak dedi
Bülbülcüğün canına aşk hasreti.

[...]

Yeni Mecmua, Sayı: 3, 26 Temmuz 1917, s. 44. (Polat, 2017: 173-175)

Divan şiirinin klasik mazmunlarından gül ile bülbülün temsil ettiği âşık-maşuk ilişkisini esas alan bu metin, serçeyi de rakip pozisyonunda konumlandırarak sembolik bir dünya çizer. Şiirde öne çıkan gayenin sanatlı bir söyleyiş olmadığı açıktır. Yazar, divan şiirinin Millî Edebiyat anlayışına kaynaklık edebileceğini düşündüğü değerler dünyasından beslenerek, geleneği yeniden üretir ve hatırlar. Böylelikle Millî Edebiyat anlayışına hizmet eden bir metin ortaya çıkar; ancak tematik yapısı ve söylemi itibarıyla bireyin iç dünyasını ilgilendiren bir konudan hareket eder.

Ömer Seyfettin'in bu başlık altında değerlendirilen metinlerinin temelinde ikiye ayrıldığı göze çarpmaktadır. İlki Edebiyat-ı Cedide üslubunu kelime kadrosu, nazım biçimi ve imaj dünyasıyla doğrudan sürdürenler; ikincisiyse eski şiir zevkine herhangi bir yönden bağlanan; ancak sade bir dil ve söyleyişle inşa edilenlerdir. Biçim özellikleri ne olursa olsun, bireyin iç dünyasını ifade etmek üzere yazılmış bu şiirler, Ömer Seyfettin'in çalışmaya konu edilen 87 şiirinin yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Bu başlık altında değerlendirilebilecek diğer şiirler şu şekilde sıralanabilir: Terâne-i Giryân, Hiss-i Münccemid, Âsudegî-i Tahassür, Sedâ-yı Mahmûr, Yâd, Geceleyin, Tedfîn-i Hülyâ, Edirne Hatıralarından [I], Bir Yâd-ı Garâm, Dâimâ, Yâd-ı Melûl, Ra'se-i Temenni [I], Ra'se-i Temenni [II], Lerze-i İstiğrak, Seninle Kol Kola, Gel..., Temenni-i Hâb, Un[e] Larme, Gurbet Elllerinde [I] – Yalnızlık, Gurbet Elllerinde [II] – Kervan, Yatakta, Bahar-ı Âfil, Rondo, Aşkımız, Martılar,

Ayasluğ, Hicran-ı Müzmin, Şimşek, Âlâm-ı Fıraş, Gözler ve Sesler, Ey Aşk!, Ayrılık, Bahar Rüzgârı, Yol.

2. Ömer Seyfettin'in Somut Olay ve Kişilerden Bahseden Şiirleri

Yazarın bu çalışmaya konu edilen 87 şiirinden yalnızca 8'i somut olay ve kişilerden hareketle yazılmıştır. Bu metinlerin büyük çoğunluğu II. Meşrutiyet dönemi atmosferinde, birtakım toplumsal hadiselerin süreli yayınlar vasıtasıyla, aktüalite içinde yer alması için yazılan şiirlerdir.

23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet ilan edilmiş ve Sultan II. Abdülhamit'in iktidar alanı daralarak otuz yılı aşkın süren İstibdat Devri fiilen sona ermiştir. Bu gelişmelerin kültür hayatı ve çevrelerinde yarattığı olumlu hava, dönemde kaleme alınan pek çok eserde işlenir. II. Meşrutiyet'in ilanından yaklaşık bir ay sonra neşredilen "Temmuz" adlı şiirinde Ömer Seyfettin, gelişmelerden duyduğu memnuniyeti Sultan II. Abdülhamit'in adını anmadan yarı alegorik yarı gerçekçi bir üslupla işler:

TEMMUZ

Binlerce ihtirâm, sana ey mâh-ı muhterem!
Her milletin esâreti hürriyet oldu bak
Âgûş-ı hâr-ı mes'adetinde... Nasıl demem,
"Sensin şuhûr u ezmineye nûr-ı tâc u tâk!

Verdi hulûlün işte o hâinlere nedem;
Yoktur vatanda şimdi ne bir fitne-i firâk,
Ne bir figân-ı târ... Evet, ey âfil-i adem
Deycûrî-i şimal ü cenûb, zulmet-i irak.

Temmuz... Bu nâmı yazmalı târîh-i âleme
Altın hutût ile; onu ahlâf-ı dâime
Etsin hayât-ı hür yine bir iyd-i pür-sürûr.

Eyyâm-ı ihtişâm-ı saâfide aldı kâm
Gençlik, bütün milel, bütün ahrâr-ı bî-vakûr;
Ey mâh-ı muhterem! Sana binlerce ihtirâm!

11 Temmuz, Sayı: 1, 7 Ağustos 1324 [20 Ağustos 1908], s. 1. (Polat, 2017:119)

1935'teki kaldırılışına kadar (Yamak, 2008: 340), 10 Temmuz'un (Miladî 23 Temmuz'un) Hürriyet Bayramı adlı millî bir bayram (Iyd-i Millî) olarak kutlanması, II. Meşrutiyet'in ilanının toplumdaki yankısının önemli göstergelerindedir. II. Abdülhamit'in özellikle basında uyguladığı sansür, şair ve yazarların dilediklerince yazmalarını uzun bir süredir engellemekteydi. II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte üzerlerindeki baskının son bulduğunu düşünerek kendilerine bir ifade alanı bulan yazarlar, 10 Temmuz Edebiyatı olarak anılabilecek miktarda metin neşretmişlerdir. Ömer Seyfettin'in yukarıdaki şiiri de bu bağlamda değerlendirilebilecek metinlerdendir. Şiirin *11 Temmuz* adlı

bir süreli yayında çıkması bile, bu ifade alanının ne kadar çabuk karşılık bulunduğunu ispatlar niteliktedir. Yine de yazarın doğrudan II. Abdülhamit'in adını zikretmemesi; bu padişahın 31 Mart 1325 (13 Nisan 1909) tarihine kadar idarenin başında olmasından dolayıdır.

Somut bir kişiden söz eden şiirlere verilebilecek bir örnek ise 1908'de neşredilen "Fehime Sultan'a" adlı metindir:

FEHİME SULTAN'A

Doğdun o hats-i muhteşemin ufk-ı tengine.
Yüksek duvarlarıyla bu mebnâ-yı bî-nazîr
Olmuştu hakk-ı saltanata medfen-i hatîr;
Benzerdi bir mezârın esâtîn-i sengine...

Nefret duyup muhîtinin her levs ü jengine
Yükseldin... Oldu hissine bir melce-i münîr
San'at ve mûsikî-i bülendin; fakat nedir
Mâzîden âh öyle düşen gölge rengine?..

Öptü evet şebâbını zulmetlerin lebi,
Bir zühre-i mukaddes-i kabr ü elem gibi
Soldun, bütün saâdete bîgâne-i enâ...

Versin kadınlığa ebedî şehkalar adın!
Mâtemlerinle ağlıyor ümmet, vatan; sana
Binlerce ihtirâm u selâm... Ey büyük kadın!

Kadın, Sayı: 8, 1 Kânunuevvel 1324 [14 Aralık 1908], s. 8. (Polat, 2017: 123)

Çalkantılı bir aşk hayatı olduğu bilinen ve hayatı çeşitli zorluklara katlanmakla geçen (Sakaoğlu, 2015: 450) Sultan V. Murad'ın kızı Fehime Sultan'ın ilk eşinden ayrılması üzerine kaleme alındığı düşünülen metin, *Kadın* dergisinde yayımlanması bakımından ayrıca önemlidir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra neşredildiği görülen metinde, dönemin getirdiği özgürlük havasının söylemde kendisini belirginleştirdiği ifade edilebilir. Hanedan mensubu bir kadının insani özelliklerinin öne çıkarılması ve yüceltilmesi; bir örnek olarak gösterilmesi, sosyal meseleler karşısında kadınların konumu ve algılanış biçimleriyle ilgili gelişen farklı bir dikkatin habercisidir.

Yazarın bu başlık altında değerlendirilebilecek diğer metinleri şöyledir: Müvekkile-i Fenne, Hatt-ı Âlî, Müvekkile-i Hürriyete, Tâc, Mabed-i Harab, Mehmet Emin.

3. Ömer Seyfettin'in Millî Edebiyat Anlayışını Yansıttığı Şiirleri:

Çalışmanın konusunu teşkil eden 87 şiirden 24'ü bu başlığın altında değerlendirilebilecek niteliktedir. Yazarın özellikle "Yeni Lisan" devresinden sonra değiştirdiği söylemi, şiirlerinde değişen kelime kadrosu ve söyleyiş bi-

çimleriyle belirgin hâle gelir. Ömer Seyfettin'in ideolojik bağlamıyla kazandığı değeri yansıtan nitelikteki bu şiirleri, tıpkı hikâyeciliğinde olduğu gibi, bir fikri ifade etmek üzere araçsallaştırılmış metinlerdir.

Yapısını, Ergenekon Destanı'yla kurulan metinlerarası bir ilişkinin oluşturduğu "Yeni Gün" adlı manzume, 1914'te *Halka Doğru* adlı mecmuada yayımlanır. Hem neşredildiği mecra hem de yayımlandığı tarihte Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu savaş ortamı göz önüne alındığında, metnin Türk halkına bir mesaj iletmek istediği açıktır:

YENİ GÜN

Ergenekon'dan Çıkış: 27 Mart

[...]

Bozkurt

Turan! Turan! Turan! Olun hep hazır

Bu bir konak değil, bütün dünyadır.

Dağın! Türklerin şanı her yana

Dağılsın. Kutluklar gelsin Turan'a...

Türkler

Biz Türkler coşarız

Tufan gibi her yana.

Arslan gibi koşarız

Bir gün bütün Turan'a...

Tarhan

Halka Doğru, Yıl: 1, Sayı: 51, 27 Mart 1330 [9 Nisan 1914], s. 401-402. (Polat, 2017: 153-154)

Metinden alıntılanan son iki birimde görüldüğü üzere Türklerin sembolü olan Bozkurt ile Türk halkı arasında geçen bir konuşmaya dayanan ifade şekli, Türkleri yeniden *uyandırmak* fikrini işlemek üzere seçilmiştir. Bozkurt'un yol göstericiliği ile Ergenekon'dan çıkan Türklerin, Balkan Savaşları'nın yaşattığı ruhsal çöküntüyü bir "millî heyecan" ve "yeniden doğuş"a çevirebileceğine inanılmaktadır. Buradaki temenniye eklemlenen Turan fikri, Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin'in *Genç Kalemler*'de işaret ettiği hedefin bir yansıması olarak belirir. Metin, biçimsel olarak en eski Türk şiirinin söyleyiş biçimine benzemekten başka sanat gayesi taşımaz.

Şiirde biçimi gözetmenin, Türk şiir dilindeki en belirgin ve köklü gelenek olduğu söylenebilir. Gerek Divan şiirinde gerekse halk şiirinde başlangıcından bu yana sürdürülen biçimci tutum, söyleyişteki ritmi düzenleyen ve metinlerin sözlü gelenekteki kalıcılığını belirleyen bir faktör olarak yer etmiştir. Ömer Seyfettin'in de millî duyarlılığı yansıttığı şiirlerinde özellikle hece vezni ve halk şiirine ait biçimsel özellikleri tercih etmesi, gelenekle kurmak istediği bağlantının bir işareti olarak okunabilir:

KOŞMA 6 (Mefkûre)
 Milletleri uyandırır uykudan,
 Bir ateştir... Alevi var, külü yok!
 Hainlerin ödü kopar korkudan
 Kurtulunca yayından bu ateş ok...
 [...]
 Mefkûre bu... Yok mu ey Türk haberin?
 Bu mukaddes şeyle yanar içerin,
 Aç gözünü artık uyan ve gerin,
 Bırak çıksın kalbinden şu ateş ok.

Türk Sözü, Sayı: 15, 18 Temmuz 1330 [31 Temmuz 1914], s. 117. (Polat, 2017: 163)

Halk şiirinin genellikle saz eşliğinde söylenmek üzere hece ölçüsüyle yazılan biçimlerinden olan koşma, lirik bir türdür. Yazarın bu biçimi kullanırken dahi didaktik bir üslup takınarak yine *uykudan uyanma* benzetmesini işlemesi, Türklüğün gücünü ve kudretini vurgulaması, sanatı araçsallaştırma anlayışının yalnızca edebî türle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda o türe ait biçimlerde de kendisini gösterdiğini düşündürür.

Tıpkı Türklük vurgusu yapılırken Bozkurt'un kullanılması gibi diğer milletleri sembolize eden hayvanların kullanıldığı bir başka şiir "Beyaz Ayı"dır. Bu metinde zikredilen hayvanlar, yalnızca birer benzetme unsuru olarak değil, metni baştan sonra alegorik bir göndermeye dönüştürmek amacıyla yer almıştır:

BEYAZ AYI
 Kan içerdi, can yakardı. Acımak
 Bilmezdi hiç... Her sürüye salardı,
 Boğacak kuş, yıkacak ev arardı,
 Masumların düşmanıydı bu alçak!

Yaptıkları bir gün dedi cana tak,
 Büyük kartal hiddetinden sarardı,
 Yuvasından uçtu. Gökler karardı;
 Zulme karşı kurdu ateş bir tuzak!

Keskin, demir pençesine geçirdi,
 Fakat henüz öldürmedi, o şimdi
 "Öç alma"nın lezzetini tadıyor;

Dört yüz yıldır altın yurdu kirleten
 Beyaz Ayı yaralanmış yatıyor;
 Bozkurt artık çıkmasın mı ininden?

Yeni Mecmua, C. 2, Sayı: 37, 28 Mart 1918, s. 216. (Polat, 2017: 180)

Almanların ilk Mazurya galebesi üzerine yazıldığı Ömer Seyfettin tarafından belirtilen bu metinde, I. Dünya Savaşının aktörlerinden üç milleti temsilen üç simge hayvan kartal (Alman), beyaz ayı (Rus) ve bozkurt (Türk) seçilmiştir. Kişileştirme sanatından yararlanılarak alegorik bir temsil kabiliyetiyle yüklenen bu hayvanlar, simgeledikleri milletin I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'na olan pozisyonlarına göre nitelendirilmiş görünmektedir. Almanların Ruslardan intikam almak üzerine kurguladıkları birtakım davranışlardan söz edilen metinde vurgulanmak istenen, Türklerin 400 yıldır zulmeti altında olduğu "beyaz ayıya" karşı harekete geçmesi gerektiğidir.

Bu başlık altında değerlendirilebilecek diğer şiirlerin şunlar olduğu düşünülmektedir: Horoz Dövüşü, [Turgut, Korkut ve Anneleri], Yüksek Aydınlıklar, Niyazi'ye, Güneş, [İbret Levhası], Koşma 1, Koşma 2, Koşma 3, Koşma 4, Koşma 5, Koşma 7, Fecir, Altın Destan, Nereye?, Nişanlı, Türk Dünyası, Doğduğum Yer, Uyku, Kırk Kız..., Köroğlu Kimdi?.

4. Ömer Seyfettin'in Şiirlerinde Anlatımcı Tutum

Bu çalışmanın temel iddiası, Ömer Seyfettin'in ele alınan 87 şiirinden 18'inde görülen anlatımcı tutumun, şairin diğer şiirlerinden ve dönemindeki anlatıma dayanan şiir biçimlerinden ayrılan bir yönü olduğudur. Bununla birlikte bu ayrımın, önceki başlıklarda olduğu gibi, söylem özelliklerine dayanan bir tercih olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim anlatımcı bir tutumun görüldüğü şiirler arasında eski şiir zevkini sürdürenler olduğu gibi "Yeni Lisan" zihniyetinin imkânlarıyla yazılmışlar da mevcuttur.

Ömer Seyfettin'in şiirlerinde, onun hikâyeciliğinden geldiği düşünülen anlatımcı bir tutumun varlığı öncelikli olarak anjambumanla yazılmış iki-üç metninde dikkati çeker. Anlatma esasından hareketle kurulduğuna dair ancak şüphe uyandıracak bazı söz grupları barındıran bu şiirlerden ilki "Tahassüs-i Garâm"dır. Edebiyat-ı Cedide'ye has şiir zevkiyle kaleme alınan bu metinde geçen "Bazı günler... bahâr içinde geçen / Neş'emin humret-i hayâliyle / Sonra bir nağme yazmak isterken / Yazamazdım; bunun melâliyle / Neşvem karşılarında ağlayarak / Bulmak isterdim inşirâh-ı merâk..." (Polat, 2017: 103) mısraları, özellikle **yazamazdım** kelimesiyle başlayan ibare göz önüne alındığında, yalnızca bireyin iç dünyasına ait bir hâli kavramsal olarak ifade etmekten ziyade onu tasvir etmeye yakındır. Benzer bir duyuş tarzı etrafında ele alınabilecek olan "Yeşil Dalgalar"daki "O köpükler, beyaz papatyaların / Hâb-ı sevdâsı, rûh-ı ra'sânı... / Dalmışım... Rûzigâr, fezâ-yı mâr, / Gülüyorken hafâ-yı pervâzı" (Polat, 2017: 106) mısraları, özellikle **dalmışım** kelimesinin araya girmesiyle metindeki söyleyişi birden bire kavramsal bir üsluptan tasvir edici bir üsluba kaydırır. Edebiyat-ı Cedide'nin klasikleşen temalarından sayılabilecek, ayrı kalınan sevgiliye duyulan özlemin işlendiği "Sevdiğime" adlı şiirin başlangıcı neredeyse sentaksı bozuk bir hikâyeye cümlesi gibidir: "Bu hafta ayırız, ammâ o hasta gözlerinin / Hayâl-i aksini hisseyliyor gibi ruhum

/ Titriyor; mest ü sâhir ü mahmûm” (Polat, 2017: 107). İfadeye hikâyeye has bir hareket katan unsur ayrılığın süresinin özellikle **bu hafta** ile sınırlandırılmış olmasıdır. Böylelikle okurun zihninde bir önceki haftada yaşanan birlik-teliğin belirsiz bir tasviri oluşur. Özellikle Edebiyat-ı Cedide zevkini sürdüren bu üç şiirde karşılaşılan unsurlar, Ömer Seyfettin’in şiirlerinde anlatıma dayalı birtakım özellikleri, kendine has biçimde kullandığını düşündürmüştür.

Anlatma esasına dayanan metinlerin ortak özelliği; olay, şahıs kadrosu, zaman ve mekân gibi unsurlara sahip olmasıdır. Yazarın manzum hikâyeye biçiminde yazılmamış kimi şiirlerinde bu unsurlardan bir veya birkaçına rastlanır. Üstelik bu unsurlar kavramsal bir şiire dekor mahiyetinde değil; ifade edilen duygu, durum veya düşünceyi sürdürmek / pekiştirmek, yani metni oluşturmak, maksadıyla kullanılmıştır. Bu grupta değerlendirilebileceklerden biri “Evvəlki Va’din”dir. “Oda sıcak... fakat âh bir soğukluk işte nihân / Havâ-yı hârî içinde şu hücre-i ye’sin, / Önümdeki romanın ihtilâc-ı sevkinden / Bıkıp biraz bakıyorsam şu hâlîme, o senin / Evelki va’dini der-hâtır eylerim, hicrân / Uzaktı, öyle değil mi bizim sevişmemize?” (Polat, 2017: 93) mısralarıyla başlayan şiirde mekân bir oda olarak belirlenmiştir. Şair-öznenin seslendiğiyle birlikte metni ilerleten iki kişinin varlığından söz edilebilir. Roman gibi bir nesnenin, bir hatırlama objesi olarak metne yerleştirilmesi, anlatma esasına bağlı herhangi bir metinde karşılaşılabilecek ve yazarın bilincini olayın akışına yansıtabilecek nitelikte bir tutumdur. Metnin adına da taşınan vaat, anlatıyı kuran temel hareket noktası olarak kabul edilebilir. “Havâ soğuktu, fakat ay donuk ziyasıyla / Civârı, bahçeyi tenvîr ederdi hâle-nisâr, / Düşündüm: -Âh... gecenin şi’r-i pür-hafâsıyla / Biraz nefes alırım belki, belki sevdâ-kâr...” mısralarıyla başlayan “Mehtapta” (Polat, 2017: 97), Ay ve gece gibi doğaya ait varlıkların kişileştirilmesi suretiyle şair-özneyle konuşmalarını esas alır. Gece, hem bir zaman hem de mekân unsuru olarak kullanılmış, şair-öznenin bu zaman ve mekân içindeki durumu tasvir edilmiştir. Verilen bir vaat üzerine kurulan diğer bir şiir olan “Sevgilimi Beklerken”, “Akşam on bir buçukta birleşerek... / Diye va’dettiniz nisâr-ı füsûn. / Akşam on bir... Bunu hayâl etmek / Bana vermişti bir sürûr-ı füzûn.. / Akşam on bir buçukta birleşerek / Gidecektik melâz-ı aşkımıza; / O gün hissimde hasta, girye-fezâ / Bir hayâl oldu sanki titreyerek; / Akşam on bir buçukta gelmediniz” (Polat, 2017: 101) mısralarıyla başlar. Bir gece vaktini saati belirtmek suretiyle kesinleştiren şair-özne, yine bir hikâyeye başlangıcını hatırlatan bu girişle, yerine getirilmeyen bir vaadi işlemektedir. Zaman ve olayı ilerleten iki şahsın bulunduğu metin, alt alta dizilmek yerine yan yana dizilerek rahatlıkla küçük bir anlatı parçasını oluşturacak şekilde yeniden düzenlenebilir.

İki kişinin duygusal iletişimini tutuşulan bir iddia etrafında tasvir eden “Lades”, etraflı bir doğa tasviriyle sonuca bağlanmayan bir kesitin anlatıldığı “Gülen Ay”, şahsa ve mekâna dair tasvir parçalarına yer veren ve olağanüstü bir olayın varlığını sezdiren “Derviş” adlı diğer metinler; Ömer Seyfettin’in

olay, şahıs kadrosu, zaman ve mekân gibi anlatıma dair unsurlardan bir veya birkaçını barındıran şiirleri arasında sayılabilir.

Anlatma esasına bağlı metinlerin unsurlarından hemen hepsini taşıyan ya da başı ve sonu belli bir olaya sahip olan diğer şiirler, Ömer Seyfettin'in yazdıkları arasında anlatımcı tutumun varlığının en belirgin şekliyle görülebileceği metinlerdir. Hatta bunlar, manzum tarzda ifade edilmiş birer kısa hikâye diye nitelendirilebilirler. Bu bağlamda ele alınacak şiirlerden biri "Oh, Sus!"tur.

OH, SUS!..

Rasim Haşmet'e

Yavaş yavaş gidiyorduk ağaçlı, dar yoldan,
Geceydi... Maî karanlıkların hayâl-âver
Sükût-ı hâbını seyreyliyordu sanki kamer,
Yavaş yavaş gidiyorduk!.. Muâşık u handan,

Kolundaki kolumu sıktı: "Ohh bu heyecân
Nedir? dedi bana anlat, bu sihr-i hâb ile her
Tarafta dalgalanan bûse? Aşk değilse eğer
Nedir bu duyduğum arzû, bu ra'se-i buhrân?"

"Bu pek basît, dedim, sevgilim, o duyduğun his
Bu kâinatta hayâtı eder ebed-te'sîs:
Semâda, arzda hâkim bu gayr-i müdrik bir

Tenâsül arzusu, şehvettir!" "-Ohh, sus!" diyerek
İnanmadı ve fakat gökte, pür-tebessüm-i şek,
Benim cevâbımı tasdîk ederdi mâh-ı nevîn...

Hüsün ve Şiir, Sayı: 8, 21 Eylül 1326 [4 Ekim 1910], s. 72. (Polat, 2017: 136)

İki sevgilinin bir yürüyüş esnasında birbirlerine karşı duydukları heyecanı birleşme arzusuna bağlayan ve bu arzuyu da hayatın devamlılığını sürdüren yegâne unsur olarak niteleyen bu şiirin gayet açık görülebilecek şekilde düzenlenmiş bir olayı, bu olayın geçtiği bir mekânı, söz konusu olayı yaşayan kişileri ve olayın aktarıldığı bir zamanı vardır. Üstelik tüm bu unsurlar hikâyeye özgü somut bir dille, hatta diyaloglara yer verilerek aktarılmıştır. Şu hâlde metnin ses benzerliklerine göre alt alta dizilerek mısralar hâlinde sıralanmış yapısı dahi, onun bir şiir sayılması için gerekli unsurları taşımazken; metin bir hikâyeye olarak değerlendirilmeye daha uygun görünmektedir.

Kısa hikâyeye benzerliğiyle dikkat çeken bir diğer şiir "Dul"dur:

DUL

Gece yine geçmeyecek bir keder
Gibi indi köyümüzün üstüne!

Ses seda yok... Daldım işte komşumun
Bir yıkılmış boş yuvaya benzeyen,

Bana karşı dargın duran evine.
Şimdi orda can çekişen bir mumun

Dalgasında matemini gizleyen
Bir kadın var: Genç, çocuksuz bir anne...

Gece yine geçmeyecek bir keder
Gibi indi köyümüzün üstüne!

Bir yıl evvel aydınlanan perdeye
Aksederdi şen bir çiftin gölgesi,

Şimdi lâkin bir gölgedir görünen,
İnce, narin bir tek gölge! Nereye

Gitti onun eşi, hâkim kölesi?
Biliyorum; yüzbaşıydı o giden...

Gece yine geçmeyecek bir keder
Gibi indi köyümüzün üstüne!

Türk Kadını, Sayı: 6, 1 Ağustos 1334/1918, s. 89.

Hayat, Sayı: 15, 10 Mart 1927, s. 9 (289). (Polat, 2017: 187)

Ömer Seyfettin'in, anlatımcı tutumu yalnızca Edebiyat-ı Cedide zevki ve anlayışını yansıttığı şiirlerde kullanmadığı daha önce ifade edilmişti. Millî Edebiyat ve bu anlayıştan evrilerek Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde bir paradigma oluşturan memleketçi edebiyat anlayışının öne çıkan süreli yayınlarından birinde de yer almış olan "Dul" şiiri, yüzbaşı kocası savaşa giden ve dönmeyen bir kadının hikâyesini anlatır. Şair-özne, metnin içinde bu kez kahraman-anlatıcı olarak değil; gözlemci-anlatıcı olarak konumlandırılmıştır. Yan komşusunun dul kalışını doğrudan ifade etmek yerine, onun eşiyle olan geçmişlerini anlatarak dolaylı hâle getirmesi sanatkârane bir üslup özelliği olarak belirir. Anlatıcı, dul kalan eşin acısının büyüklüğünü, bu acıyı tüm köyle bağdaştırarak ifade eder. Millî Mücadele dönemindeki savaşlar sırasında benzerinin sürdürülen hayatta defalarca yaşandığı düşünülebilecek bu somut gerçeklik, sanatın verdiği imkânla dul kalan bir kadın karakter etrafında bir temsile dönüştürülmüştür.

Daha önce "Oh, Sus!" adlı metinde karşılaşılan anlatma biçiminin, neredeyse tamamen aynı öğelerle bir kalıp hâlinde kullanıldığı diğer bir metin "Nokta"dır:

NOKTA

Büyükada o gece bir cennetti!
Ay doğunca her tarafı nur etti.

Nizam Yolu pek tenhaydı. İkimiz
Yavaş yavaş yürüyorduk. Gök, deniz,

Çamlar, evler, köşkler, hepsi uykuda.
Bir vücutsuz gölge gibi her ada...

Sağ kolumla onun ince belini
Kucakladım, tutarak bir elini.

Dil'e giden dik yokuşa gelince
Durdu. Baktı bana hazin, derince

Bir nazarla: "Söyle, dedi, gündüzden,
Bu geceyi daha parlak halk eden

Şair midir? Maksudı ne?" - "Ah, dedim,
Aşk için bir dekor yapmak!.." Eğildim,

Billur gibi gerdanındanöpmeğe
Başlayınca, hiddetlendi...

Diken, Sayı: 6, 9 Kânunusani (Ocak) 1335/1919, s. 6 ("Nokta" isimli fıkranın içerisinde). (Polat, 2017: 188)

"Oh, Sus!"un sade dille yeniden ifadesi olarak da değerlendirilebilecek olan Nokta adlı şiir, iki sevgilinin bir yürüyüş esnasındaki diyalogu üzerinden kurgulanmıştır. Anlatma unsurlarının tamamını haiz bir hikâye mahiyetinde değerlendirilebilecek bu metnin örnek gösterilme sebebi, Ömer Seyfettin'in edebî metinlerine hâkim iki farklı söylemin (zihniyetin) ve dönemin vurgusunu yinelemektir. Genetik eleştiri disiplininin imkân ve önerileriyle Ömer Seyfettin'in eserlerine yaklaşmak, yazarın iki farklı dönemde ("Yeni Lisan" öncesi ve sonrası) kaleme aldığı metinler arasından benzer yapıya sahip olanları hangi mahiyette ve hangi ideolojik bağlamda yeniden ürettiğini ortaya çıkarmak açısından elverişli bir çalışma alanı açabilir.

Sonuç

Ömer Seyfettin'in söylem ve anlatım özelliklerine göre tasnif edilerek incelenen şiirleri neticesinde varılan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Yazarın bazı şiirlerinde, onun hikâyeciliğinin etkisiyle meydana geldiği düşünülen, anlatımcı unsurlar mevcuttur. Bu unsurlar, kimi zaman kullanılan bir kelime ya da ibare ile belirtmekte kimi zaman da anlatma esasına bağlı bir metnin neredeyse bütün özelliklerini taşıyacak nitelikte (olan, şahıs, zaman, mekân) genişlemektedir. Dikkat edilmesi gereken husus, Ömer Seyfettin'in metinlerinde anlatımcı tutum olarak adlandırılabilir bu unsurun, dönemin şiirsel imkânları dâhilinde, manzum hikâye formunda, değil; şiir olarak nitelendirilebilecek metinlerinin içinde kendisine has bir şekilde ortaya çıktığıdır. Yazarın bu biçimde yazdığı 18 şiiri vardır ve incelemeye alınan 87 şiiri göz önünde bulundurulduğunda yaklaşık 1/5 nispetinde bir çoğunluk sağlanmaktadır. Dolayısıyla bu tavrın tesadüfî olmadığından; bilinçli bir şekilde tercih edildiğinden söz edilebilir.

2. Ömer Seyfettin'in şiirleri üzerine yapılan öncül araştırma ve incelemelerin pek çoğunda eleştirilen lirizm eksikliğinin, metinlerinin tamamını göremekten kaynaklanan eksik bir yorum olduğu söylenebilir. Yazar, bu

çalışmada incelenen şiirlerinin neredeyse yarısında bireyin iç dünyasını esas almayı hedeflemiştir. Dolayısıyla eksik olduğundan ötürü eleştirilen lirizm değil; ancak söyleyiş ve üslupta beliren şiirselliktir.

3. Ömer Seyfettin, fikirlerine hikâyelerinde çokça, daha doğru bir ifadeyle tutarlı bir şekilde, yer veren bir yazardır. İncelenen şiirlerden elde edilen sonuç, yazarın plastik bir şiir algısına sahip olduğu ve bu bağlamda şiirde estetik zevki gözetmiştir. Kastedilmek istenen düşünce, Ömer Seyfettin'in şiir yazmaya başladığı dönemde, sonradan kendisini konumlandığı ideolojik bağlama zıt olmasına karşın, kendisinden önce gelen şiir zevkini dil, biçim ve içerik yönünden takip ettiği. Hatta "Yeni Lisan"dan sonra kazandığı bakış açısıyla şiiri fikir taşıması yönünde araçsallaştırmasına rağmen, bütünüyle şiirde estetik zevkten (bireyin iç dünyasından) uzaklaşmadığı söylenebilir. Ömer Seyfettin'in şiirinde "Yeni Lisan"dan sonra yenileşen yalnızca "dil"dir. Kendisinin hem sone gibi batılı nazım şekillerini hem de beyitleri kullanması, hem Edebiyat-ı Cedide'den hem de Divan Şiiri'nden gelen bazı değerleri terkip etmesi, şiirdeki geleneksel unsurları yeni bir söyleyişle geleceğe taşıma gayreti olarak okunabilir.

KAYNAKLAR

- Ali Canip [Yöntem] (2005), "Ömer Seyfettin", *Prof. Ali Canip Yöntem'in Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri* (Haz. Ahmet Sevgi-Mustafa Özcan), Tablet Kitabevi, Konya.
- Mehmet Halit [Bayrı], "Ömer Seyfettin'e Dair", *Anadolu Mecmuası*, Sayı: 9-10-11, Mayıs 1341 [Mayıs 1925], s. 373-376.
- Nüzhet Haşim [Sinanoğlu] (1918), "Ömer Seyfettin Bey", *Millî Edebiyata Doğru*, C. 1, Cemiyet Kütüphanesi, İstanbul.
- Ömer Seyfettin (2016), "Bugünkü Şairlerimiz 2", *Ömer Seyfettin-Bütün Nesirleri* (Haz. Nâzım H. Polat), TDK Yay., Ankara.
- POLAT, Nâzım Hikmet (2017), *Şair Ömer Seyfettin – Bütün Şiirleriyle* (2. baskı), TDK Yay., Ankara.
- SAKAOĞLU, Necdet (2015), *Bu Mülkün Sultanları*, Alfa Yay., İstanbul.
- TANSEL, Fevziye Abdullah, "Ömer Seyfeddin'in Gözden Kaçan Şiirleri ve İğreti Bir Adı: F. Nezihî", *Türk Kültürü Araştırmaları*, XVII-XXI/ S. 1-2, 1979-1983, s. 259-269.
- YAMAK, Sanem (2008), "Meşrutiyetin Bayramı: '10 Temmuz İd-i Millîsi'", *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, S. 38, s. 323-342.